

ШҮБҮН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүделиниң органы

1967 ч. декабрь 23 | СУББОТА | № 300 (6836) | Өртөз 2 көп.

Москва хоорайның үлетпүрү 1967 чылдың планын хуусаа бетинде күүсеткен

Москваың ажилчылары, инженерлери, техниктери болгаш албан-хаакчылары Октябрь социалистик Улуг революцияны 50 чыл онго алдар кылдыр калбарган социалистик чарыкка үндөзлөшпө, бүдүрүлгени улуг чединикин чедип алган.

Москваың үлетпүрү эң чугула кыялдарың хейезин бүдүрери-ниң ниети хемчээлиниң болгаш бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле 1967 чылдың планын декабрь 21-де, хуусаа бетинде күүсеткен.

Найысылалдың үлетпүрү хей каңы, өңүг металлдар промадын, ылаптыг ажилдар станоктары, приборлары, автоматизация дериглерин, саналга техниказын, үлетпүрүнүң чүүл-бүрү адырларыңа бээр технология дериглерин, пасту, аргыгыг хеп кылыгыларын болгаш өскө-даа продукцияны чыл төңгөжө артын хүнерде бүдүрүп үндүрүр.

Бүдүрүлгө черлериниң коллективтери амгы үеңиң эртем, техниказын чединикин, планнашкын, экономика талазы-биле идиң бээр, киниң артык күштерин ажылдарың күштерин мөөңүзүш, күш-ажылды организмнээрның эртемниң аргаларын, мурнучы дуржуңаңа ажылгал-

га непертепшашан, бүдүрүлгени ажитың улгаттырарын чедип ап турар. Москваың үлетпүрүне улуг байырлап кылган бүдүрүлгениң болгаш күш-ажылдыг бүдүрүлгүнүнүң өзүлдүзүниң темпелери улгаткан, ол эң чугула көрүзүлгөниң талазы-биле план далгалары өрөңкө ажыр күүсеткениң; бүдүрүп үндүрер продукцияны хемчээлин улгаттырарының 95 амыг хуузу күш-ажылдыг бүдүрүлгүнүнүң улгаттырарының күселбиле чедип адыңган.

Октябрьның 50 чыл онго холбаштыр СЭКП ТК-ның, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң кыйгырыңа сорук кирген Москваың ажилчы чоннары беш чыл планын 1970 чылдың ноябрь 7-де күүседир дээ, продукцияны шынарын экижири болгаш күш-ажылдыг бүдүрүлгүнүнүң улгаттырары дээ социалистик чарыкты калбартып турар. Найысылалдың ажил-ичкилери Совет Зелелиниң экономика күчүнүн улуг улгаттырар дээ, бистиң чуртубузда коммунизмни тургузар дээ улган демиселдеги боттарының салышыкын кириер.

ЖАПИТАЛ салыышкыны долу ажыглаар

Беш чыл планын эзугаар республиканың улус ажил-агынының адырларыңа көрдүңгөң капитал салышыкыннарың долу ажылгаар дээ чамдык ажилдарың чоруткан. Тодаргайлаарга, капитал салышыкыннары хей туугуларга үрүментээр чоруту кызырган, төлөвилел-смета документилери тургустуумаан объектлериң планга киририн сөксаткан болгаш маңыгдаа туугу төлүктин төлөвилел эзугаар туудар чурумчуткан. Капитал салышыкыны мындыг язылыг ажылгап, чарыгдар кылдыр чурумчуткан күрүмениң херигизинге камналганы тургустан болгаш ажылгалга кирип турар объектлериң бот-үнезин чигеткен.

Юбилейлик чылда республиканың туугу объекциалары үлетпүрүнү, школа, уруглар болгаш култура албан черлериниң, чуртталга туугуунуң элээн хей объектлериң ажылгалга кириген. Күрүмениң капитал салышыкынында көрдүңгөң херигилериң чыл бүрү долу ажылгап, эки шынарлыг, бот-үнези чини туугуларын кылып турар объекциалар республиканың эвээш эвэс, Орук туугу-септелге эргелели, «Сибириниң электромонтаж» участогу, № 834 туугу эргелели болгаш «Тыва нөдзү туугу» тресттиң чамдык колонналары чыл дургуунда дең-дески ажилдап тургаш, капитал туугуларга көрдүңгөң херигилериң бүрүн шингээдиң алганнар. Үстүңде адаттыг туугу объекциалары чыл планын ийи ай бурунгаар-ла амыр күүсеткеш, ам беш чылдык үшкү чылының үлүңгө кириштир ажилдап турар. Орук туугу-септелге эргелели октябрь байырагының 122 муң рубль орулгалыг, «Сибириниң электромонтаж» участогу 91,4 муң рубль орулгалыг журашканнар.

Ындыг болза-даа капитал туугуда улуг чептестерниң барын демдээр херек. Республиканың туугулары бо чылын капитал салышыкының күселбиле барык 38 миллион рубльдин туугуларын кылгаш, ажылгалга кириер ужурул турган. Он бир айларның түңнели-биле алырга, ол план чүгө 63-ле хире хуу күүсеттинген болуп турар. Туугу-монтаж ажилдарының планы 62 хуу күүсеттинген. Чыл планында көрдүңгөң 48325 дербелчин метр чуртталга туугундан он бир айларның дургуунда 26662 муң дербелчин метр ажылгалда кирген ийкекс, азы чуртталга туугунуң чыл планы чүгө 59 хире хуу күүсеттинген болуп турар.

Капитал салышыкындан туугуларга көрдүңгөң херигилериң чылдың-чаа чедир ажылгалттынды туурамың кол чылдаганаарың илередиң, беш чыл планының үшкү чылында кылдыр туугуларның белекел ажилдарын баш уаур чорудар херек.

Республикада туугу-монтаж ажилдарының хөмүдүп турарының кол чылдаганы болза, туугулар-биле чагыг кылып турар объекциаларың аразында ажил-агыңы харылзалаарың кошпаанда деп санаар херек. Кандаг-даа туугунуң төлөвилел-смета документилериң чогуур үезинде хандыраарга, өңү туугу саат чок кылдан болгаш ажа көрдүңгөң капитал салышыкының херигилери дүрген шингээдиң алдынар. Ындыг турбунче чагыг кылган чамдык объекциалар туугунуң документилериң чогуур үезинде хандыраарың турарлар. Оң чылдаганы-биле Нызылда болгаш Ак-Довуркага обьекцие туугулары чыл ортузунга чедир эгелеейи турган. Капитал туугу эргелелиниң, хоорукунуң туугу бөлүңүнү, өскө өскө объекциаларының ажылында идиңг практикка бар.

Туугунуң планда көрдүңгөң хуусааның узамдытырар, найы-бир объекттиге үндүргөн херигилериң, анда ажилдап турган туугуларының күжүн үрүментээр чорук туугу объекциаларында база бар. Чижээлээрге, 60 квартиралык чуртталга бажының норма эзугаар он бир айларның дургуунда туаар турган. Оң туугу 2 чыл ашкан. Нызылдың 24 кварталында уруглар садыңың туугу 9 айларның орунуга үш чыл дургуунда тут-туруп турар. Ындыг чылдаганы-биле Ак-Довуркага экинеге комплекски ам-даа ажылгалга кирибиз.

Туугунуң хуусааның узанды, бир объектти дооспайн чытпаш, өскө объектлериң эгелээр, оңчү уламындан капитал салышыкының херигилериң чакшааннар чоруту болдурубас херек. Бо хүнерде «Нызыл туугу» эргелели 30 амыг туугулары, «Тыва даг-дүңгүнү» туугу эргелели он-даа хей объектлериң хари угаду турар. Оларның чамдыгы 2—3 чыл-даа улашып келген туугулар бооп турар. Республиканың ийи тресттериниң планнашкын туугуларыңа чогуур хуусааларында ажылгалга кирбейн келгенинде бо хүнерге чедир 3,5 миллион амыг рубльдин дериг-херекселдери тургустуумаан, ажылгал чок капитал болуп чыдар. Оларның чамдыгы мораль талазы-биле эргижирези-даа.

Туугу планының үстүп турарының база бир чылдаганы туугу материалдары белектер объекциаларың чепсез амылында деп санаар херек. Чүгө Нызылдың болгаш Нызыл-Мажалыктын туугу азыктары он бир айларның дургуунда республиканың туугуларыңа 5 млн. амыг туугу-буңу чедир бербезинер.

Адырлар азы-биле сырый харылзалаар социалистик бүдүрүлгениң чорудулганың негелдериңге хажымдыкыны — найы-бир участоктуң чепсез амылында өскөлериң ажылыга саат ужураштырар чоруту мөөн сөңгээр болдурубас херек. Бо талазы-биле бурууларга шыгыңы харысалганы хүлээдиң, капитал туугуну партиийи контролга алаа чоугу.

1968 чылдың улус ажил-агының планы шагда телевилелтиңген. Туугу болгаш чагыг кылып турар объекциалар туугу-монтаж ажилдарының талазы-биле негизлериң чогуур хуусаанында, декабрьның төңчүзүңгө чедир чарып алгаш, планда көрдүңгөң туугуларның чорудулганыңа ийи таланың контролон тургузар ужурулгар.

Эш Л. И. Брежнев Киевте

Декабрь 21-де Москвадан Киевче Украин ССР-ниң 50 чыл онюң байырдалыга киржир дээш СЭКП ТК-ның Чингыне секретары эш Л. И. Брежнев чорупкан.

СЭКП ТК-ның Чингыне секретары эш Л. И. Брежнев Украин ССР-ниң 50 чыл онюң байырдалыга киржир дээш декабрь 22-де Москвадан Киевче челе берген.

(СЭТА).

ДОСААФ ТК-зының пленуму

Армияга, ужал чүгө болгаш флотка дулаагар эки-тура нигелдизиң ТК-зының II пленуму ажы-агый дооскан. Оң киржикчилери Бүгү-нигиң шериң хүлээгениң дугайында чаа Хоойлуга холбаштыр камгалал нигелдизиң сорутталарың дугайында СССР-ниң ДОСААФ ТК-зының даргаан А. Л. Гетмановиң телекелиң чугаалашкан. Бүгү-нигиң шериң хүлээгениң камгалалы аргалың ажилдарың дугайында Коммунистик партияның болгаш Совет чакыткың салгы салгы турарында база бир илерди деп, оң алдынар демдээдиң. Армияга, Флотка алыктар биле тус-

кай эртемчилер белекел бөөршге камгалал нигелдизиң чедип алган уугу дуржуларыңа камбаа-биле ажылгаар деп саналган. Өөрөңдөгү объекциаларыңа кириңдизге ажылың идеялериң дугайың санал бергениң база чугаалашкан. Пленумуң киржикчилери оң-биле чергелештир ССР-ниң Чепсизик Күш-терияге негелдериң чедип белекел эртемчилери чедипкиниң белекел эртемчилери байлаларын тургузганы эргелек чугула болуруңгө кирээтениң угандыраган.

Чугаалашкан айтырыгың таламы-биле доктаал хүлээп алдыңган.

(СЭТА-ның корр).

РОССИЯНЫҢ БҮГҮ УЛУСТАРЫҢА ШАҢНАЛ-ДЫР!

МОСКВА. (СЭТА-ның корр). Держинский атыг «Трехгорная мануфактура» комбинаттың коллективни Октябрь революцияны ордени-биле РСФСР-ниң шаңналының дугайың мөөңү өөрүшү-биле хүлээп алган. Коммунистик күш-ажылдыг бүдүрүлгө чери — ол комбинаттың артыла фабрикалыга хей кижилиг митинг болган. Ону комбинаттын парток секретары М. П. Черверкова ажиткан. Оон соңда аргыкчы Валентина Еримова сөс алган.

Россияның алган дээди шаңналы — он миллион-миллион ажил-ичкилериңге, оң иштиңде бистере, трэхгоржолуларга, база тывыскан шаңнал болгай. Мырындай чоотка чаа, чурттуң чарык чык чыл он демдээп турар, алдыңга хүлээгелериңиң чединикиңиң күүсеткениң дугайың айткан бис. Трехгоркага мөөңө кадалаар кылдыр ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумуң, СССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң болгаш ВЦСПС-ниң тууга тывыска. Улуг Октябрьның 50 чыл онго алдар кылдыр эгелээн хүндүгү күш-ажылчы электер ургучулувишашан. Мөөң мурунда алган хуусааның эде көргөн мөн. Бодумуң беш чыл планының телевилелтиңгиз хуусааныңда беш хүн эрте — 1970 чылдың сентябрь 15-те күүседир болгаш 25 муң метр пастуң немей бүдүрүп үндүрер мөн.

Паралла чегиниң эң эки ажилдакчыларының бирөөсү Юрий Зерновтуң чугаана төрөөн Россияның чоргаарлаганы сеткиди, чуртунга ийи кызыкшын илердээдиң:

— Россия — бистиң Төрөөн чуртубустуң чүрээ болгай. РСФСР-ниң улустарының күш-ажылың партия биле чакыткың бидик үндөзүңгө өөрүп четтирдизең! — деп, Ю. Зернов чугаалаан.

Россия Федерациязының ажил-ичкилериң кайтамчытгың чаңчыларын комсомолчулар биле аныктарың кызыктыг кадалаар болгаш делдердир деп, аргыкчы Валентина Папутина комбинаттың аныктарының өмүңнээдиңде бүдүрелдиг сөзүн берген.

Улам эки ажилдаар

Кызылда № 3 автоажыл-агының чылаачылары, септекчилери, инженер-техниктиг ажилдакчылары дууң, декабрь 21-де, ажил салгыны эгелдериңиң орак мурунда чедип келгениң. Кижик бурзунуң арнында кайтамчы өөрүшү.

Кижилер чайраарга автоажыл-агының кызыл-булагунче чыгып келгениң. Россияның Совет Федеративтик Социалистик Республиказың Октябрь революцияны ордени-биле шаңналы-биле холбашкан митингиниң АТА-да партия объекциалың секретары эш А. М. Казачев ажитканы деп чараарга, димитиг адың чакшаңкылары чыгандың. СЭКП Кызыл хооркумуңуң бири секретары эш П. Т. Киселев доңчу адындай кылгаш, Россия Федерациязының ажилчы чоннарының коммунизм тургузууңунга күш-ажылы салгышыңың Коммунистик партияның, Совет чакыткың адык белиң-биле үндөш, Октябрь Революцияны ордени-биле шаңналың дымнаткан. Ол улуг-чагай херекте Тываның, оң иштиңде Кызылдың ажилчы чоннарының улуг-хуузу база бар, идиң болганда ол белик шаңнал биске база хамаржыр дээрлик илеткелчи демдээр.

Санитар-техниктиг монтаждың елесери Михаил Аюхов, комсомолчу аныктар бригадалыңың бригадирин, чылаачы Иван Фроленко, корбриаториңик Моисей Черепанов болгаш өскөл-даа санал берген, чүве чугаалаан. Олар Россия Федерациязының, оң хей националдыг бүгү ажилчы чоннарының дайымың, күш-ажылчы хериктериң ийнар белиң-биле үндөш дээш, Төрөөн Коммунистик партияга, Совет күрүнеңгө өөрүп четтириңиңиңиң чыгыг сестерин чугаалааннар.

— РСФСР тайыңының-даа, дайымың-даа үндөш бистир Төрөөн чуртубустиң херээ даш демиселдиң мурнуку олуттууга чоруп келген. Ол чагай үүлөзе Тываның, оң иштиңде бистир автоажыл-агының коллективниң үлүү бар дээрин белекелдээр, багыч, бо байырлангыч өйде, башуң ийи кижилериң чүрээ өөрүшкү-биле долуп, чоргаарга хайыгып кээр-дир. Бистир федерацияны ачы-хавызың оң хире белиң-биле үндөшүңгө өөрүшкүгү хары кылдыр кам дашкып күжөңиңиң биле ажилдап, чедип алган түнелдериң улам бажылгалла! — деп, олар трохкорпучу өөрүп кыйгырганнар.

Митингениң киржикчилери партия болгаш чакытка улуг өөрүп четтириңиңиң илертепшашан, 1968 чылдың бүдүрүлгө планын декабрь 25-те, а беш чыл планын 1970 чылдың ноябрь 7-де күүседир деп хүлээлгениңиңиң база кылап бажылгалга болуруң дугайыңа доңчу дымнатканың оң кылдып, бо белик шаңналга ол ажил-агының биче-даа болза үлүү-хуузу киргениңиң чугаалаан.

Улуг-Хем ылаш үлетпүр ажил-агы он бир айларда ийиңиңиң продукцияны бүдүрүлгө планын 113,3 хуу, а барааның продукцияны — 113,0 хуу күүсеткен. Черби, Ырбан ылаш белекелдиңиңиңиң пункттары декабрьның баштайгы ийи декадарында ылаш кеңиң белекелдээр болган ону чурдунуң чорурларың планын амыр күүсеткээдиң. Ылаш дилер цех декабрь 20-те чедир

Беш чылды — хуусаа бетинде!

Чөөн-Хемчиктин бүдүрүлгелеринде

Беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дугайында москвалыларны кыйгырың районнуң бүдүрүлгө коллективтери бүрүн-биле лерткөө. Бүдүрүлгө коллективтериниң төлөвилелдери районнуң партия-ажыл-агы активниң хуралында чыгып келген. Беш чыл планын кызыл күндөриң дугайың чугаалашкан.

Хөмүр-даш разрезиниң, ылаш ажил-агының, электростанцияны, автотранспорт бүдүрүлгезиниң, «Сельхозтехника» салгырының, сүт заводунуң, орук участогуңуң, хлеб заводунуң коллективтери беш чылдын планың оналгаларың Октябрь социалистик Улуг революцияны 53 чыл онюң таварыштыр күүсеткеш. 1970 чылдын төңчүзүңгө чедир планда амыр 374 муң рубльдин продукцияны бээрин хүлээгелер.

Шахтерлар беш чыл планында амыр 35 тонна хөмүр-лашты каздырып, 70 муң кубометр хаял-лашту чапталдырып, оң иштиңде 33 муң тонна хөмүр-лашты, 60 муң кубометр хая-лашту В. И. Ленинниң төрүттүңгениңден бээр 100 чыл болганына чедир күүседир хүлээгелер.

1970 чылдын декабрь 31-ге чедир беш чыл планында амыр 9 млн. 600 муң тонна-километрин кылдыр, 800 резина дугуйну, 70 тонна кывар чүгулдү камнап алыры — автотранспортчуларың сөзү бо.

150 муң киловатт-шак электростанцияны планда немей бүдүрүп үндүрер, электри шугуңнары биле болгаш констанцияларың чарыгларың Чаааның энергетиктери шинтирээдиң.

Чыла ортумаа-биле, 30 муң рубльдин камнагалы берип болуру 78 чарыктыч саналдар үлетпүр бүдүрүлгелериңе шингээткениңиң турары көрдүңгөң.

Беш чылдын төңчүзүңгө 1965 чыл-биле денээрге күш-ажылың бүдүрүлгү хөмүр-даш разрезинге 38 хуу, ылаш ажил-агының калбак херегелде чегинге 9,5 хуу, «Сельхозтехника» салгырыңа 8,3 хуу, автоажыл-агыңа 30 хуу, амчырал хандырылга

комбинатында 5,5 хуу, орук участогуна 11 хуу бедир.

Бир рубльдин барааныңгө продукцияны чарыгаларың эвээжеткениңиң база продукцияны бот-үнезин чигеткениңиң ачылында беш чылдын сөвүгү үш чылында районнуң үлетпүр бүдүрүлгелеринге 70 амыг муң рубльдин камналгазы алдынар.

Хөмүр-даш механизацияланган колоннадын туугулар коллективтери 1968—1970 чылдарда районга 4 млн. рубльдин капитал туугуларын кылдыр болгаш чедип мөн ийи чүве дербелчин метр чуртталга шөлүң ажылгалга кириер. 1968 чылдың сентябрь 1-де Чааана хоорайга 640 өрөнкячи уруг ортумак школаның чаа бажыныга өөренип эгелдээр.

Районнуң амчырал хандырылга комбинатының коллективтери чурттакы чоңга 200 муң туугу-буңу, 120 тонна чугайын, 1500 рубльдин бажының чагагыг херексел сөвүгү үш чылдын планында артыкка бээр.

Хоорайның болгаш бүдүрүлгө черлериниң дезакциялар чагай-ажилдарын чугулап көргөш, хоорайның ажилчын, албан-хаакчыларының күжү-биле беш чылдын сөвүгү үш чылында 7 муң амыг няшты болгаш чызып үнүшү турар олутур.

Автотранспортчулар Чааана — Чыргакы, Чааана — Хорум-Дар аралының чаа автобус маршруттары амыр болгаш Чааана хоорайның Победа — Ленин — Промышленная — Шахтерская — Победа маршруттуг дөңбөктелир чорутур автобус шимчээлиңиңиңиң тургузар.

1968 чылда Чааана хоорайга хонукта 25 тонна сүт болбалырадыр күчүлүг быттак заводун, хлеб заводун ийиңиңиң салгаш, 90 оруңнуң уруглар садың, 4 котелдуг чылыгыла төвүн ажылдагы кириер. Хлеб заводунуң күчүзү хонукта 7 тонна хлеб быжырап турганында 10 тонна хлеб быжырап кылдыр улгадыр.

Районнуң садың четкелериниң шугуму-биле 1968 чылда чоңга

1967 чылда сатканыңдан 60 муң рубль хей түңгө языл-бүрү бараның садар. Районуң бүдүрүлгө цехтери 159 муң рубльдин аш-чөм барааның бүдүрүш, садал (оң иштиңде 7 муң рубльдин чүгө быжырап кылдыр белекел каап чеперин).

Бүтүл-де бүдүрүлгө черлеринге белекелдээр продукцияны шынар белекелдээр даш чарып калбарган турар болгаш бүдүрүлгө телалың хандырымыңга-саарылга талазы-биле ажил-чорудулганы «кижикчи» улуг күчөөңүң салдынар. «Беш чылды хуусаа бетинде күүседир!» — хаакы бүдүрүлгелериниң доңчу-тугу бо.

С. ПАВУ.

Улуг-Хем ылаш ажил-агының чегиниң ажилчылары болгаш инженер-техниктиг ажилдакчылары чымчак мебель кылдыр черинге делем өрөңдөөңүң амыл салгының сөвүдү чыгып келгениң. Цехте профсоюз комитетиниң кижикчү Леонид Алексеевич Ковалев митингени ажиткан. Улуг-Хем ылаш ажил-агының чегиниң секретары Федор Васильевич Трудиниң чоргоар кызыкшын турарында кижик калбар оорусу бо дээди шаң-



О. КОДУР-ООЛДУҢ ФОТОЗУ.

ПАТРИОТЧУ КӨДҮРЛҮШКҮН

Декабрь 21-де келээкиниң 4 шак 30-де «Коммунист» септеле-туугу эргелелиңиң стилер чегинге ол коллективтик Россия Федерациязың Октябрь революцияны ордени-биле шаңналыга холбашкан митингизин буруп эртен.

Митингизин септеле-туугу эргелелиң партия объекциалың секретары П. С. Петенев ажиткан, партия хооркумуңуң инструктору В. К. Казака сөс берген.

Россия Федерациязың Улуг Октябрь революцияны ордени-биле шаңналы дээрге, РСФСР-ниң, оң иштиңде Тыва АССР-ниң, оңчү уламыла септерин бо коллективтериниң күш-ажылың калбар-ла адык белик үндөшүң-дир. Совет Зелелиниң Коммунистик партиямың болгаш чызып-ла бо белик шаңнал бистиң азыраак амыр кылдыр турар — деп, ол чугаалаан.

Трибунада артыкча ылаш пегивиз мастер И. Токарчук үүш келеш:

— Чакыткың бо белик шаңналга хары кылдыр бистиң пегивиз-

тиг ажилчылары боттарыга бедиктер социалистик хүлээлгелериң алган. Бо чылдың планын беш декабрь 25-те шууг амыр күүседир деп суементшавис — диген.

Оңчү дарый эштер М. Г. Чаплина, Ф. Х. Зотов, В. Полежаев болгаш өскөдер-даа чүве чугаалааннар.

Ол митингизин септеле-туугу эргелелиң ажилчылары беш чыл планын хуусаа бетинде, 1970 чылдың декабрь 20-де, күүседир сорутканы боттарының мурунга салганаар. 1968 чылдың апрельдиниң планын коллектив Бүдүрүлгө Илчир Лепиничиңиң тургустунуң хүрүңгө чедир күүседир диген. Септелег болгаш туугу ажилдарының шынарын белекелдээрден алгыда, күш-ажылдыг бүдүрүлгүңүң планда көрдүңгөңгө удур 3 хуу улгаттырар, күш-ажылдың сайгыла-чурмуңу амырдыр, амырдың найы-даа участогуга камналганы чедип алып, социалистик өңүңүңуң карак огу деп кадалаар дөң бедиктер социалистик хүлээлгелериң коллектив алган.

К. ОЮН.

Сорук киришкүн

Россия Федерациязың Октябрь революцияны ордени-биле шаңнал дугайында ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлымы биле холбаштыр Улуг-Хем ылаш ажил-агы чегиниң коллективниң митингизин буруп.

Митингизин ылаш дилер цехтиң начальниги М. В. Семезонов ажиткан. Улуг-Хем ылаш үлетпүр ажил-агының директору Л. М. Башкирцевке сөс берген. РСФСР-ниң Октябрь революцияны ордени-биле шаңнал дугайында доңчу дымнатканың оң кылдып, бо белик шаңналга ол ажил-агының биче-даа болза үлүү-хуузу киргениңиң чугаалаан.

Улуг-Хем ылаш үлетпүр ажил-агы он бир айларда ийиңиңиң продукцияны бүдүрүлгө планын 113,3 хуу, а барааның продукцияны — 113,0 хуу күүсеткен. Черби, Ырбан ылаш белекелдиңиңиң пункттары декабрьның баштайгы ийи декадарында ылаш кеңиң белекелдээр болган ону чурдунуң чорурларың планын амыр күүсеткээдиң. Ылаш дилер цех декабрь 20-те чедир

2176 кубометр ылаш дилер планын 2272 кубометр кылдыр күүсеткен.

Ырбаңда П. Павлов, Чербиде Ю. Фрицманов, О. Саал бригадирлээр бригадалыңың кижикчи үндөшүңүңүңүңүңүңү

ЧАА ЧЫЛГА УТКУШТУР



Аж бо хунерде республиканың магазиндеринде чыла иткүштүр ойнарактар садары көскү черни ээле турар. Биштиң фотокорреспондентивис С. ФЕОКТИС-ТОВУН бо тырттырган чурунда ойнарактарны Улуг-Хем районда Булуң-Терек магазиниң садыгжым Александра Саинова Белек-оол өөреникчилерге садыт тур.

СПОРТ

Бент Ларсен тиилээн

Гроссмейстер Бент Ларсен база бир улуг тиилелгени чедиң алган: ол, Мальорка деп испан ортулука болуп эркен он чурттарның хөл-шыдыра талазы-биле дегей маргылаазынга тиилсип үнгөн. Совлуг салыгга бө да ни шыдырачы беменги көште Хесе Карралды (Испания) удуң алгаш, 17 салыгдан 13 саны ойноп алган. Оңк-биле деге чоруп орган дегейниң эис-чемпионнары Михаил Ботвинник биле Василий Смыслов елар маргылааның түнелгенинде ача тус-туста 0,5 сан чедирбей болганнар. Ботвинник Борислав Иванов-биле (Югославия), а Смыслов база-ла югослав гроссмейстер Светозар Глигорич-биле хайымнашкан. Ыңчангаш маргылааның түнелгинде биштиң шыдырачыларының саны тус-туста 12,5 болган.

Залга болгаш дошка

Аж-Туруу суурга Улуг-Хем районунун амылдарының болгаш өөреникчилериниң хөл бөбүгүгө болгаш баскетболга маргылаалары чоотка чаа эртен, Ачаа Шагаан-Арытның №2 школазын, Илтиң-Хемнин, Арыс-школазынын, Чаа-Хөлдүк шилдек командалары киршикен. Маргылаалар ортамында биштиң согуш байдалга өткөн.

Хөл бөбүгүгө биштиң ийги черлерин Аж-Туруунун №1 болгаш №2 школазынын командалары алган. Баскетболга биштиң чегити Шагаан-Арытның №2 школазынын командазы ээлеген.

Н. ШИЙДАА, Ч. ХОВАЙГ.

Хандагайтыга Өвүр районунун төвүң амылдарының чаңды болгаш маргылааы дошка эртен. 500 метрге 13 оолдар мадашкан. Аңаа хоочун спортту Чараш-оол Монгуш төртүндү, 1000 метрге ол база-ла биштиң чегити алган.

Ола-хун суурун амылдары тудуңжур командазы-биле хөккөй ойнаан. Тудуңжур 9:6 сан-биле Хандагайтының амылдары уткан. С. ДАНОВ, маргылааның шийтекчиси.

«Барлык» совхозун төвүң тымды командазы Барлык школазынын хөккөйкелери-биле учурашкан. Биштиң тайм 3:2 санын, школазыларның тиилелгени болуп дооңуңал. Ийги таймда совхозун амылдары дөрт саны кирген, а школачылар үчдө тымды. Ыңчангаш ийги сан 6:4 бооп, совхозун амылдары тийээ.

К. БИЧЕ-ООЛ.

Боодалга шөлүңгө

Чекстер хүңгө тураскааткан Кызылдың боодалга командазынын маргылааы декабрь 19-та дооңуңал. МООН-түн спортчуларының командазы биштиң чери ээле. Удуңа биштиң чери ИГТ-ын амылдары М. Тугар хол бооу-биле 100 сандан 88-ти аткан алган. Ийги черде А. Евтхюв, хөккүчүнде—П. ШИНИН.

И. МИЛОНОВ.

Үш салыг артканда

Шыдыра талазы-биле республика төмөнкү өлкөсүнө чедир уш-ле салыг арткан. Самбырада уш-ле кая турлуп табиятызыңе сонугул улагаткан, чүгө дээр, мыңа киркичиаларының калдыч чоруп турарын көргүзүп каан болгаш.

Он ийги салыгга бөш учуража-ла сонугулааның номчучулардан би-лиңи, Дараалында хун төндүр ойвааш-кында Ламаш-оол төңгүнү чын ойвааш, Ооржақты уткан. Малотин Чырага-оолта удурлааныңкыны кылып шыдавайн алыска. Шийиниң — Он оларның салык хайым болган, а кезе дең салыгын Ануфриев Берковичке уттурган.

Дараалында хунерде он үшкү болгаш он дөрткү салыктар болган. Маргылааның теригдекчи Шийиниң ол салыктары Дармажан, Ануфриев оларын уткан, он ийи салык, биштиң чеге улам быжылган. Хомукчу Ануфриев-биле хайым кылдыр ойнааш, Өвүрүнүң деңиң чаа болган.

С. КӨРГЕН-ООЛ.

СУД ЗАЛЫНДАН

Кезеткен

Бай-Тайга районунун «Тезли» совхозунун Найрал сабырының хөй-жүзу чоран Иргит Шожунчак бот тоңдулар, болуңдуң тураланы-биле каларган хөй ажал-тежер, олар-ларды, чаыны малын эки өлт-сиген-лий, серийн чайларгае апарбас, бөду хөй-даа каларбас, назы чептәни урууларында кадаргыр, мал оңтуу, суңгүз черлерге-даа четпес турган.

Оң түнелгинде күш-деңгизге ал-бан мал кыжың арып басыршаң, хорар турган, салырының, совхозун удутуңуларын, мал ажалынчың тускай эртенгириң Шожунчак ол байдалын эки биштиң турга-даа, онтижиң келгенер.

Шаңгың кайы-даа үзинең Шо-жунчак бөду хөй кадарбас, урууларында кадаргыр каш, бөду хуңун-а ажалын кылып, мың-бөду чорук кылып чоруп каар турган. Оңк-кө-л

РЕДАКТОР К. К. КУДАЖИ.



ДЕКАБРЬ 23-ТЕ

«НАЙРАЛ». «Галот кызыңиң дугайында бола» 9.30, 11.25, 1.10, «Дулугу» 3, 5, 9.30 шақтарда. «КА-ХЕМ», «Нахалыво» 10, «Константин Заслонов» 2.30, «Фантом» (1-ги, 2-ги сериалары) 4.20, 8 шақтарда. «НИСЕЙП». «Өпей мры» 10, «Көжеге арыңа олуң» 12, 3.50, 5.40, 7.30, 9.20 шақтарда. «ВОСТОК». «Төрдүн чериң үнелиң бола» 3, 6.40, «Уаут бурганның оолдары» 4.50, 8.30 шақтарда.

КАЛМЫК УЛУСТУҢ НАЦИОНАЛ ЧОРГААРАЛЫ

Ажы-дүңгө калмык улустуң «Джангар» деп маадарың тоолу дегейин удузу бийар. Моолдучу «Кесер тоожузу», буряттарын «Бай Гасэр», кыргыстарын «Манас», узбектерин «Аламшаш», казак улустарының «Нарты» деп уаут тоожу тоолары-биле кады «Джангар» шагда-ла дегей кулдурамын өлүм ток тураскалы болу берген.

«Джангар» каама-ар-да аажок удуз тоолу. Калмык эртемденериниң совогу чылдарда чорутканы шийчиле акылдары, оу тоожу он ийи аес, а эарби чеди кезектен тургустуған деп илереккен. Ыдың улуг тоожузу чалаак, чүс-чүс чылдарда саймарады, Топ Азиядан бээр Европада чедир ыды келгеннелде, калмык улустун шыларангай угаанын талаатымгы национал кулдурамынга көстүп турар.

Төвүңгүн кады-дошкун үе-леринде «Джангар» калмык улустун сеткилин чырамын, хөй-акымы кодути. Буыда деп чыргал бурган кайгычыңе чурту ты алырыңе кыйгырып чоран. Биштиң үеиште «Джангар» биштиң хөвөр кыңгырадыр чалгылаңы, кижилери сорук киргип, угаң-сагышты чалаң, армыган, быжыл-лан турар. Оңк мрлары тоожуңу көек бургузу деп аңар калмык чогаалчыларың, чүрүкчүларың, артистериң, композиторларың чогаалдыкы акымыны байлак дестери бооп турар.

Эң ылаңгы калмык чогаалчылар он соусту чоп, чиге ажалдыларың, бодалды тода илердериниң, сюжет, композиция тургузууларың аргаларын өөренип ап туралар.

«Джангар» чүгө аас чогаалы, литература тураскалы эвес. Ында ыдымы, төвүңгүч, этнография-ның, бодалды тода илердериниң хөй барымдалары бар. Ыңчангаш оу аян-бурт үңгүн тускай эртенгиңерин совуругаң турарлар.

Ук тоожуңуң өзөртиңиңе байлаң шийчиле келгенге тийе-лән.

римыңг аяңгарың согуң, мрлап тоолдар чоран. Ол аяңгар кат-тышкан, толга маадарың аяң-ның кириң, оуу турдуң бодуруң-лар турган. Оуу дүңдәң улус — Эзлин Овла тоолдар бөргө, «баш дүң дүң адмың, эг-кеш чымырар келир» дейди чоран. Эзлин Овла тик 70 хар харлаң турда, Октябрь революцияң үңгөн болгаш оңк чалмың калмык хөвүлүгә жуңгу чедиң келген. 1920 чылдың күзүңде ол мочоң.

Оон ийи А. Ш. Кичиков илет-келгине «Джангарды» 1884 чыл-да орус эртенди Л. А. Бобринни-көттү тыпканың, он сойда тоожу-ту А. М. Позднеевниң, В. Л. Котвианиниң, А. В. Поповтун, Б. Я. Владимиртовтун, С. А. Ковна-ның чымын бижай, шийчилең тур-ганың чугаалаң. «Джангарды» калмык улустун патриотчу, гуманистиң үзедери сийлиңип кал-ган. Оңк маадарларыңн төрдүн чуртуңа ыша, найралга бер-дигени хөй-хөй салгалдарга чө-жек боуп келген-даа, чөжек бол-тур-да, бо дугайың нединсти-түттүң башкыы И. М. Монахов «Джангарың» материалдарыңа үзедилең, патриоттуң сеткилдә кижилерди деп илеткелге ко-да көргүскен. «Джангарды» улустарың эңтиң чуртаргының, дайыңа деңиз харым боярың илдәларың күшүңгү дээрин илеткелчидеңгиз.

Сургагың калмык чогаалчы Д. Кугульдинов «Шуңгүңүң чогаалды лабораторияңыңа «Джангарың» салдары деп илдә-надымы, ук тоожуңуң суларбас-кыңу, хөй-аэт киргизилең, мыңа амылдарың салгырың баш удур жүрүң, үе-шаңгың недириң муруң чуратыңа деп түң-көң, Ыңчадга тоожула патриотчу, гуманистиң идеяларың сий-реңи, мыңа шийткит болгаш ли-риктиң алыңарың кожа чоругу-ру, оларың икжи бүрүдүңге таяргың тоожуңуң интерна-ционалдымы көргүзүп турар.

Калмык эртем-шиңчилең инсти-тудуңуң оракач директору, би-ш

1967 чылда бүтү делгейниң ном делгезгениңе, «Джангар» деп ному маастапы дөп, калмык чүрүкчүлар биштиң чергениң дин-дому-биле шаңдатканнар. Оон ийи төвү эртемчии калдыла-ды М. Кичиков, филология эртем-лериниң кандидаттары Д. Павлов, Л. Сулеева, эмчи П. Корсункин, Эзлин Овланың олгунуң олту А. Отиров олар база солуң түң-нелдерини кыдың, чүгө чугаала-нар.

Конференцияның аалчылары бурат эртенде, филология эр-темлериниң доктору А. И. Уланов, СССР-ниң эртемнер акаде-миясының Азия улудуңуң инсти-тудуңуң амылдарың, филоло-гия эртемлериниң кандидаты Г. И. Михайлов, Даг-Алтайның пединститутунун доцентка С. С. Сурааков, Карачаев-Черкесский эпоэ шийчилекчии М. И. Мажиев олар «Джангарың» удуз сурааны, он бурат, алтай, тыва аас чогаалдары-биле төрдөлдәниң дугайында чугаалаң, ук конференцияны оңа аяккымың демделгелер.

«Джангарың» шаанда чүгө эр улус кыр турган болза, бөгүн ол чыгыч оксертиң. Калмык хөвөрениңер тоожуңу оңа чары кылдыр мдың турарлар. Совхоз амылчымы Ира Оношова-ны тоожудан үзүңдүнү иткә-ниң улус сонугураңа.

Калмык эртемденериниң ший-илекчи организацыи аял-чоруду-лаанын дүңгүлүңгүл Талга-та хамаарышты амылгач болур. Бисе удуз тоолдарың тывы-ры, тоолдарың бижари, оларны орус дмче оудурури, калбар-ту пропандаалар аяккы көчүчү-сул чоруп турар болтай. Бо амылдары эртем-шиңчилең иле-стигудувиң, чогаалчылар иле-стигениң күүзү каттыштырып, илеңкейиңг зооулары пегеттениңи көптөгүн конференцияга чорашың, бугуриңиң.

Д. КҮЗҮЛАР,

Тываның эртем-шиңчилең ин-ститудуңуң эртем амьлдарыңың.

МОНГУШ ӨЛЧЕЙ-ООЛ

ЭРЕСКЕЖИ

«Бора-Даймың шыдамы-ла билаң ам» дөп, Бош-дагың мазаңи оу чүткүдүмүң. Дагың черге төртүңгүн кулун болгаш, Дагаларың хумаалаңа деп элтең чорду. Кадарчыңың дайгыңыңда дедир эгилең. Хамык сүрүд казың хорон шыва алкың: Дөрүн дугулаң, илдерекке багудтарамың, Дегем болгаш дриңг элчек сагылдырдың. Дайгы биле Аж-Туруунун алагаңа Таштын сүргей чагың турган черге келдың, — Бежен харын чаймы теңең эрес кияң Мени утувү хулуңурун туруп келди. Хөра, бөрү, кирбиттериң — ак шаң хыраа. Хөлүк отуу Арта-дыр деп таның кагдың. Чыбар биле адааныңың астанкыңа деп, — Чылың холуң талап туттум. Хөерей кааның:

— Чаагыңың чыбар бичиң «ошмакка» дыр, Чаш хар эки: дүрүбү кааыт, эми ол тоор-Белен-селен кияң черде келбес чөр бо, Боар канчап азың келген дүңканың сен?! Кезе көрөш, кезе көзгөрчөң чорон болаң, Кезе када ой-күг чөккө чорөштиниз. Укүлөшкен, дешкаашкен хөйларыңе Ур-ле кайган боданышаң, немен кагдың: — Бежен чыды бежен дапска солувадың. Беренешкен, күжүң, дерим кампавадың. «Хураганар менди бо-дур, дүгүм дөң деп Куда душкен чалымы шаам деп уткүжү мен! Кадан шымас хөйиңгү малым кадалгаңа Хоочун хөйжү Монгуш Артаа мича дигем, Чаа чылдың бүдүүңгө айттыңымың. Сагымыңа эрес шырай артып калчың.

База бир чедишикин

Владивосток хөөртай уран номчучуларың болгаш бот-тымыгыр режиссерларыңн көңүлүңүң болуң эртен. Бо күзүң Кызылга болуп эртен уран номчучулар конкурузуңа тийлекчи болганар. Талыңниң харылаа контролыңың амылдарыңың Сат Маар-оол, Шагаан-Арытның №2 школазының башкыы Галина Мареева болгаш Аксы-Барымкың Көвүңгүнүң эргелечкениң, мыда улудуң театарың режиссеру Хомукчу Муруңуң олар Владивостокка болган конкурса биштиң республикадан кириң чораннар.

Алексей Хуурақтың «Чадагының алы» деп шүңгүн Сат Маар-оол ол конкурса чедишикиннги номчап, 1-ги чергениң дин-дому болгаш хөрек демдә-биле шаңаткан. Галина Мареева М. Горькийниң «Извергилең» деп расскамадан үзүңдүнү база чедишикиннги номчап, В. Кок-оолдун «Самбажымы» деп шийниң аки тургусканы дөп Хомукчу Муруңуң Хуңдуңдуң бижик-биле шаңаткан.

Бо конкурса 89 кияң карышкен, оларың 18-ин шаңалга чеккен.

Т. САЯН-ООЛ.

Быжыг харылаа

Шенкер есе чыл школазын коллективни совокуттун «Шенкер» сөт-баран фермазын шефке алган. Ам дөрч чыл ажыг үе-ниң иштедич харылаа-ны тудуң келген. Шко-лазын башкылары, өөреникчилери волти-мас-салык болгаш кулдура-масаалы амылдарың фермазын коллективни-ге чорууду турар.

Фермазын кымыл-бу-дуңада библиотеканы дерип тургускан, зоо-цактарыңи доктаама-ла чартың, солуң турар, балыктар саанчылар, кадарчыларга лекция, бөдөдөни кылым, өөр-еникчилер көптөрттө-нү көргүзүп келген. «Шко-лазың үңү» деп чыла солуңуң удуңу саныңа кы-зыл-булуңуңа апарың азып турар бис. Ферма-зын амылдарыңи урууларыңн өредилең-эч оон билаң ап турар-лар.

„Олимпия-68“

СССР-ниң спорт ниитилелдериниң болгаш организациаларының шийчилегин Топ чөөлүлү 1968 чылда Олимпиада-ны акша-баран логереяны «Олимпия» — 68-ти үндүргөн. Бо логерея 50 миллион рубльге уюруттуң. Бири билеттиң артың 1 рубль, Логереяның ойнакы-ны 1968 чылдың июль айда болур.

Логереяда 30 миллион рубль ниши түңүсө 3 миллион 415 муң үдүлөгү ойнап алымыкчынар бар. Артың 20 миллион рубль биштиң чуртувус-ка күш-кулачурамы болгаш спортту улам мыңа тюзүдөргениңе амылдаттыңар.

1968 чылдың логереяны 1964 чылдың логерея-дан чүңү-биле ылаама турармың Хажиге-ны жүрүндө үдүлөгү ойнап алымыкчынарның санымың өскөн-биле маалымды. 1964 чылдың логереяны 60 «Москвич» болгаш «Залпорожец»-тер ойнап алымыкчына кирип турган болза, «Волга», «Москвич», «Залпорожец» деп 1800 сетомаши-налар ойнаакчына кирген турган болза, 1968 чылдың логереяны 5000 мотоциклдер, 3000 мото-лодотерлер, 10000 жөпөйтер болгаш мото-лодотер-терге үдүлөгү ойнап алымыкчына кир-жиг.

Олимпиада логереяның ойнаакчынарның арамында ГДР-ге, Чехословакияга, Болгарияга, Югославияга болуулар делегейиң спорт мар-гылааларының пүткөлүлүк бар. Бо логерея, шунту 11900 гурисчи пүткөлүлүк, 20 муң тран-зисторулар кирдиңкиттер, 4 муң магнитофон, «Исто-рия» деп 20 муң эжем амы, 2600 байдырка зе-ме, түрдүүр амыр 6 муң земе, 2 муң земе мото-лары, туристерге 15 муң майсыңнар, 6 муң фото-апараттар болгаш өскө-дө үлөкчү чүдүлөр бар.

Олимпиада акша-баран логереямын билеттерин биштиң республиканың куш-кулдура болгаш спорт организациалары тарадын эселең. Логерея билеттерин районнарның болгаш го-райларының спорт ниитилелдериниң чөөлөдө-ринде, бүдүрүлгө, аялган организациа, өөредилең черлериниң, колхозларның, совхозларның куш-кулачура орканылачыларында хөй-нишиңиң те-раакчыларың дөңкөңкүлгө келтердил турар. Биштиң республикада 30 муң билет тергитилер, Ыңчангаш «Олимпия-68» деп акша-баран логереяны сайды алымыңе дележерини логерея тарадырының республика комиссийа бөгү-нажылары чалап тур.

Н. БЕГЗИ,

республика комиссийаның доразам.

Редакциянын АДРЕСИ

Бызыла, Шетивки — Кравченко кулуңузу бажың №3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун оракачыларының 35-24, 25-38, зар-ошсалгады секретарының 23-35, партияны амылдар кидилиниң 23-54, агытайда болгаш пропаганда кидилиниң 37-13, кезе ажы-агый киди-ляның 21-47, өлөгүч кидилиниң 22-64, ача амылдар болгаш кезе корреспонденттер база совет тургузу болгаш амылдар кидилитериниң 21-27, иштиң информация кидилиниң 20-60, бугалтерияны 31-75, корреспонденттер 27-41, Солун келбей барганга 32-75 телефонче долгартың.

Тыва АССР-ниң Министраер Чөөлөлөниң чавыга парлагга өргөселениң типографиязы (Кызыл Шетивки — Кравченко кулуңузу, 1).

ТС—02403.

Солун неделяда алды катап үнер